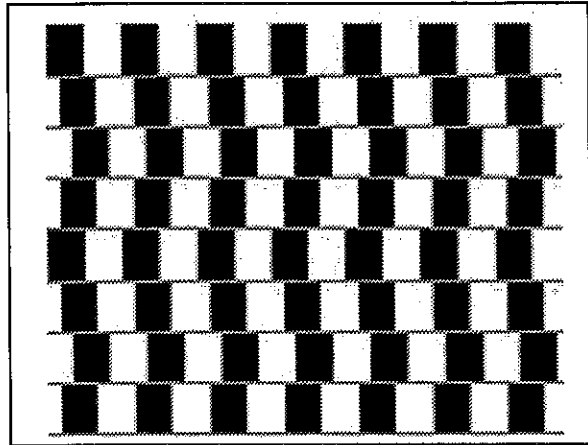

Palliatieve sedatie

Veencendaal 29 november 2007

Siebe Swart, verpleeghuisarts,
Laurens Antonius IJsselmonde /
Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg
Erasmus MC
Rotterdam

Niet de sedatie is terminaal,
maar de patiënt !

Anders gezegd:

er wordt niet gedood, iemand sterft!

Palliatieve sedatie (verzamelbegrip)

- Terminale sedatie = continue sedatie tot het moment van overlijden
- Kortdurende of intermitterende sedatie

NB belang van context!

Palliatieve sedatie

Palliatieve sedatie

=

sedatie

binnen de context van palliatieve zorg!

Mevrouw Jansen:

Palliatieve zorg
=
zorg met aandacht voor
meerdere dimensies

Mevrouw Jansen:

- Lichamelijk:
- Psychisch:
- Sociaal:
- Spiritueel:

Ambroise Parre (1510-1590)

'soms genezen, vaak verlichten en
altijd troosten'

Besefcontext

←palliatieve zorg→
←troosten→

Actie	Handelen	Doel	Waarom	Wanneer	Waar
Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht
Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht
Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht	Verlicht

Palliatieve zorg

- Symptoomverlichting
 - Behandel het behandelbare
 - Medicamenteus
 - Niet medicamenteus
 - Wat indien onbehandelbaar?

Palliatieve zorg

- Kwetsbare mensen
- Korte levensduur
- Kennis
- Kunde
- Kunst

Palliatieve sedatie

het opzettelijk toedienen van sedativa in doseringen en combinaties die vereist zijn om het bewustzijn van de terminale patiënt zoveel te verlagen als nodig is om een of meer refractaire symptomen op adequate wijze te verlichten

NB KNMG-richtlijn

Definitie KNMG richtlijn

Het opzettelijk verlagen van het bewustzijn van een patiënt in de laatste levensfase.

Definitie KNMG richtlijn

drie onderdelen:

1. handelen dat het bewustzijn verlaagt;
2. het gaat om opzettelijk handelen;
3. handelen bij een patiënt in de laatste levensfase.

Handelen dat het bewustzijn verlaagt

Doel: verminderen van lijden en niet leven bekorten of verlengen.

Middel: bewustzijn verlagen

Belangrijk: juiste indicatie, proportioneel adequaat

Opzettelijk handelen

- Onderscheiden van:
- Anxiolyticum als slaapmiddel
- Sedatie als bijwerking van andere middelen

Handelen bij een patiënt in de laatste levensfase

- Dood op redelijk korte termijn verwacht

Palliatieve sedatie

- verlagen van het bewustzijn
- niet anderszins te verlichten symptomen (refractair)
- ernstig lijden

Niet bewust willen meemaken van levenseinde.

- meestal: geen refractaire symptomen in lichamelijke zin
maar: wel ernstig lijden: - psychisch
- zingeving

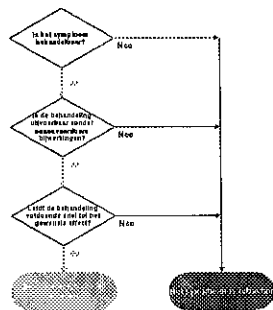
Wat kan er spelen? -> signaalfunctie!

Voorwaarden voor palliatieve sedatie

- Bestaan van een of meerdere onbehandelbare symptomen die ondraaglijk lijden veroorzaken
- Levensverwachting minder dan 1-2 weken
- Voldoende deskundigheid in behandelend team
- Toepassing in overeenstemming met de wensen van de patiënt

Proportioneel

- Middelen en dosering worden bepaald door mate van symptoomcontrole en niet door mate van bewustzijn
- Symptoomcontrole bepaalt ook combinatie en duur van de middelen

Palliatieve zorg (proces)

- Observatie van symptomen
- Assessment
- Multidimensionele analyse
- Behandeling
- Evaluatie
- Re-assessment

- » Ontleend aan Saskia Toussien,
- » In palliative cancer care symptoms mean everything (2007)

Terminale onrust

Kan een symptoom zijn van:

behandelbare pijn
urineretentie
bijwerkingen van medicatie
onttrekkingsverschijnselen
hypoglycaemie
delier
obstipatie
elektrolytstoornissen
angst

Maak angst voor het stervensproces
of de dood bespreekbaar

Het verkennen van angst is een
essentieel onderdeel van de
behandeling en de begeleiding

Effective symptom control is impossible
without effective communication

(...)

Communication usually requires greater
thought and planning than a drug
prescription, and unfortunately it is commonly
administered in subtherapeutic doses

Oxford Textbook of Palliative Care (2nd)

Sterven kost tijd

waken

- Moet dit zo lang duren?
- Is dit nog menselijk?
- Kan hier niets aan gedaan worden?
- Kan er geen spuitje worden gegeven?

Palliatieve sedatie in de vorm van continue sedatie
tot het moment van overlijden versus euthanasie

	<u>sedatie</u>	<u>euthanasie</u>
doel	lijdensverlichting	lijdensverlichting
wijze waarop	verlaging van bewustzijn	levensbediending
medisch handelen	normaal	bijzonder
indicatie	anderszins niet te verlichten symptomen die ondraaglijk lijden veroorzaken	uitzichtsloos ondraaglijk lijden
toestemming patiënt	indien mogelijk	altijd (duurzaam)
consultatie	nee, tenzij niet deskundig	verplicht

Palliatieve sedatie in de vorm van continue sedatie tot het moment van overlijden versus euthanasie

	<u>sedatie</u>	<u>euthanasie</u>
besluitvorming	indien mogelijk consensus patiënt, naasten en zorgverleners	primaire arts en patiënt
medicatie	Sedativa (benzodiazepines)	barbituraten en spierrelaxantia
dosering	titratie op basis van lijdensverlichting	snelle overdosering
uitvoering	arts en verpleegkundigen	arts
in principe reversibel	ja	nee
verkort het leven	nee	ja

Palliatieve sedatie in de vorm van continue sedatie tot het moment van overlijden versus euthanasie

	<u>sedatie</u>	<u>euthanasie</u>
natuurlijk overlijden	ja	nee
alleen in de laatste levensfase	ja	nee
wettelijk regelgeving	zoals bij elk medisch handelen	aparte wetgeving
melding en toetsing	nee	verplicht